

ХРОНІКА

О.М.Белая (Київ), С.А.Каменєва (Київ)

ДО 30-РІЧЧЯ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ (виставка документів Національного архівного фонду в Державному архіві Київської області)

«26 квітня 1986 р. о 1-й год. 25 хв. у приміщенні 4-го енергоблоку Чорнобильської АЕС під час виведення його у плановий ремонт стався вибух і пожежа». Це слова зі спецповідомлення начальника управління внутрішніх справ Київського облвиконкому генерал-майора міліції В.Корнейчука (ДАКО, ф.П-5, оп.118ч, спр.7, арк.32) – першого документа про одну з найбільших техногенних катастроф у світі.

Понад 60 документів Національного архівного фонду, які зберігаються в Державному архіві Київської області, було презентовано у читальному залі цієї установи 22 квітня 2016 р. на виставці, присвяченій 30-річчю трагедії. Маючи певний масив різноманітних архівних джерел із питань Чорнобильської катастрофи мета організаторів заходу полягала в наданні кожному відвідувачеві можливості усвідомити масштаби події через архівні матеріали, осмисливши уроки трагедії в усіх сферах життя. Експозиція складалася із двох блоків: «Чорнобиль – біль наш довічний» (нещодавно виявлені в державному архіві документи про події 30-річної давності) та «Адреса мужності – Чорнобиль: Чорнобильська трагедія очима очевидця» (фотографії, зроблені ліквідатором наслідків аварії на ЧАЕС О.Калашниковим).

Основний масив презентованих на виставці документів становили не лише постанови, рішення вищих партійних і радянських органів того часу – ЦК КПРС та КПУ, союзного, республіканського урядів, а й інформаційні листи, повідомлення установ обласного рівня – київських обкому партії, облвиконкому, обласного відділу охорони здоров'я та ін. Доповнив експозицію фотоальбом про початок будівництва міста енергетиків Славутич.

На виставці представлено першу документальну звітку про катастрофу – згадане вище спецповідомлення начальника управління внутрішніх справ Київського облвиконкому від 26 квітня 1986 р. про вибух на 4-му енергоблоці АЕС, в якому відображено перші години Чорнобильської катастрофи (пожежа, мобілізація особового складу Прип'ятського управління внутрішніх справ, дії частин пожежної охорони, перші людські втрати). Уперше було презентовано лист-повідомлення директора Чорнобильської атомної станції В.Брюханова в Київський обком КПУ, де давалася характеристика вибуху на енергоблоці, зазначалося про рівень радіації та жертви аварії.

Відвідувачі виставки мали можливість ознайомитися з документами вищих, місцевих державних і партійних органів, які свідчать, що на той час масштаби події не отримали адекватної оцінки в керівництві держави, яке не врахувало в достатній мірі радіаційну загрозу. В інформаційному листі міськкомам, райкомам партії про

аварію на ЧАЕС від 29 квітня 1986 р. Київський обком КПУ закликав «здійснювати роз'яснювальну роботу», «припиняти різного роду чутки, домисли», «проявляти високу політичну пильність» під час першотравневих свят. У листі секретаря ЦК Компартії України В.Щербицького та голови Ради Міністрів УРСР А.Ляшка від 14 травня 1986 р. йшлося про «несприятливі фактори» у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС та, як наслідок, необхідність вирішувати питання підготовки до осінньо-зимового періоду, перевиконання планів виробництва тощо.

Репрезентовані на виставці документи щодо підсумків дослідження рівня радіації в містах, районах, водоймищах Київської області виокремлюють одне з головних завдань у комплексі заходів із ліквідації наслідків аварії – дезактивація та організація охоронної зони на забрудненій території. Постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР №634-188 від 29 травня 1986 р. передбачалося проведення дезактиваційних робіт у відповідних районах Української РСР. У документах Київського обласного відділу охорони здоров'я відображено підсумки результатів обстеження населення Поліського району на гамма-спектрометрії.

Організаційні питання створення зони відчуження відображено в розпорядженні Ради Міністрів УРСР №331-рс від 13 червня 1986 р., згідно з яким із господарського використання вилучалися забруднені радіоактивними речовинами землі міста Прип'яті, колгоспів, радгоспів та інших підприємств, установ, організацій Поліського й Чорнобильського районів Київщини. Міністерство внутрішніх справ УРСР мало забезпечити охорону відчуженої території. Ці села та селища і сьогодні – мовчазні свідки трагедії.

Про перші кроки влади щодо переселення та соціального захисту громадян, вивезених із радіаційно-забруднених територій, свідчить постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР №745-209 від 20 червня 1986 р., де перелічено 28 населених пунктів Української РСР, евакуйованим мешканцям яких необхідно виплачувати компенсацію за шкоду, завдану їхньому майну. Цією постановою передбачалася виплата 4 тис. руб. самотнім громадянам, 7 тис. руб. сім'ям із двох осіб і 1,5 тис. руб. на кожного наступного члена сім'ї.

Уперше увазі громадськості було представлено неофіційну частину початкового періоду ліквідації наслідків аварії. У листах, зверненнях, телеграмах громадян, які надсилалися на адресу вищого партійного й радянського керівництва, містилися не тільки заклики розповісти правду про справжню ситуацію, а й висловлювання про готовність переказувати кошти, надсилати речі, приїжджати працювати на ліквідацію наслідків катастрофи.

Усебічному відображенню окресленої проблематики сприяло включення до експозиції фотографій О.Калашникова, котрий двічі був у відрядженнях у зоні Чорнобильської АЕС, і особовий фонд якого щойно створено в Державному архіві Київської області. На них – дорога у зону відчуження, загальний вигляд зруйнованого реактора, керівництво Прип'яті, працівники ЧАЕС, бюро перепусток та лазні міста Чорнобиля, дозиметристи, концерт М.Мозгового, відзначення Дня енергетика. Представлена добірка світлин фокусує увагу не на традиційних сюжетах, пов'язаних із ліквідацією аварії, а на буденності «з людським обличчям», в якій гостро відчувається драматизм трагедії, що сколихнула весь світ.

В урочистому відкритті виставки взяли участь автор фоторобіт *О.Калашников*, представники Обухівського осередку «Союз Чорнобиль», керівник військово-історичного товариства «Наша спадщина» *В.Федько*, авторка досліджень з історії Чорнобильської катастрофи д-р іст. наук *Н.Барановська*, ст. наук. співроб. Інституту історії України НАНУ канд. іст. наук *Л.Ковпак*, представники Державної архівної служби України, центральних державних архівних установ, Держархіву м. Києва, начальники архівних відділів райдержадміністрацій, міських рад Київської області.